

Ulf Janson, Stockholms universitet

Delaktighetsbarriärer i en visuo-centrisk värld

Om samspel mellan barn med och utan synskada i förskola och skola

Den 5.e nordiske kongress for synspedagoger
Sandefjord, 2-4 okt 2006

En visuo-centrisk världsbild

- konstruerar föreställningar om normalitet, verklighet, evidens
- sätter visuellt grundad erfarenhet som norm: vid perceptuell konflikt segrar synen
- etableras i tidig erfarenhet – syndominans en produkt av socialisation
- upplevs intuitivt som något för-givet-taget, inte något man väljer – det *är* så
- tidigt visuell dominans i sociala relationer

visuellt erfارande – fyra egenskaper

*Konstans: synvärlden är alltid ”där”,
ger ett sammanhang åt det enskilda*

*Substans: det synliga är konkret,
förknippas med form, materia*

Distans: ändrat avstånd ändrar inte objektets form

*Kontroll: jag kan styra input,
sätta på och stänga av intrycken*

Vad vill vi med inklusion?

- ✦ **Rättighets- och demokratiperspektiv**
 - ge lika tillgång till samhällets utbud och resurser
- ✦ **Utvecklingsperspektiv**
 - erbjudas optimala utvecklings- och lärvillkor, och
 - anpassade utvecklings- och lärmiljöer med minsta möjliga särbehandling (*least restrictive environment*)
- ✦ **Delaktighetsperspektiv**
 - motverka isolering, ge tillträde till sociala arenor
 - ge förutsättningar att aktivt ingå i social gemenskap och delta i sociala processer

Delaktig, i vad?

Vuxenstyrd omsorgs- och lärkultur

vertikal

nyttoinriktad

tempus: futurum

Barnstyrd kamratkultur

horisontell

lust- och frihetsinriktad

tempus: presens

Delaktig, på vilket sätt?

**objektivt
delaktig**

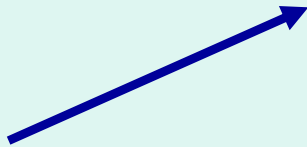
tillhörighet
tillgänglighet
samhandling

**subjektivt
delaktig**

acceptans
engagemang
autonomi

Hur blir man delaktig? (Froenes, 1995)

medlemskap

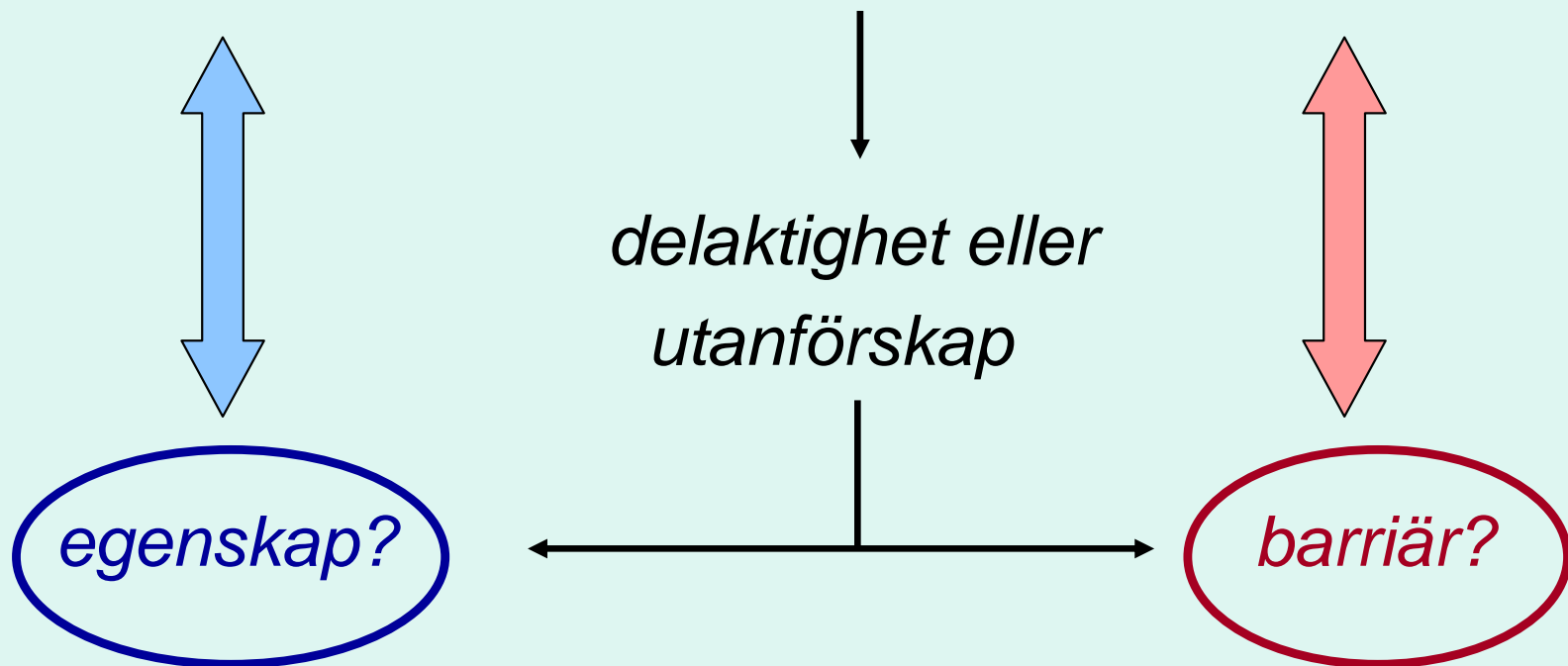
i lär- och omsorgskulturer
genom inskrivning
medlemskap *tillskrivs*

i kamratkulturer
på eget initiativ, egna insatser
medlemskap *erövrar*

Delaktighetsvillkor skapas i sociala processer

skada → funktionsneds → *aktivitet* ← omgivning

Inträdesregler

Gör detta

- informera dig om det yttre skeendet
- lista ut det tema som ligger under skeendet
- ge ett bidrag, skapa en variation av temat och gå in i aktiviteten

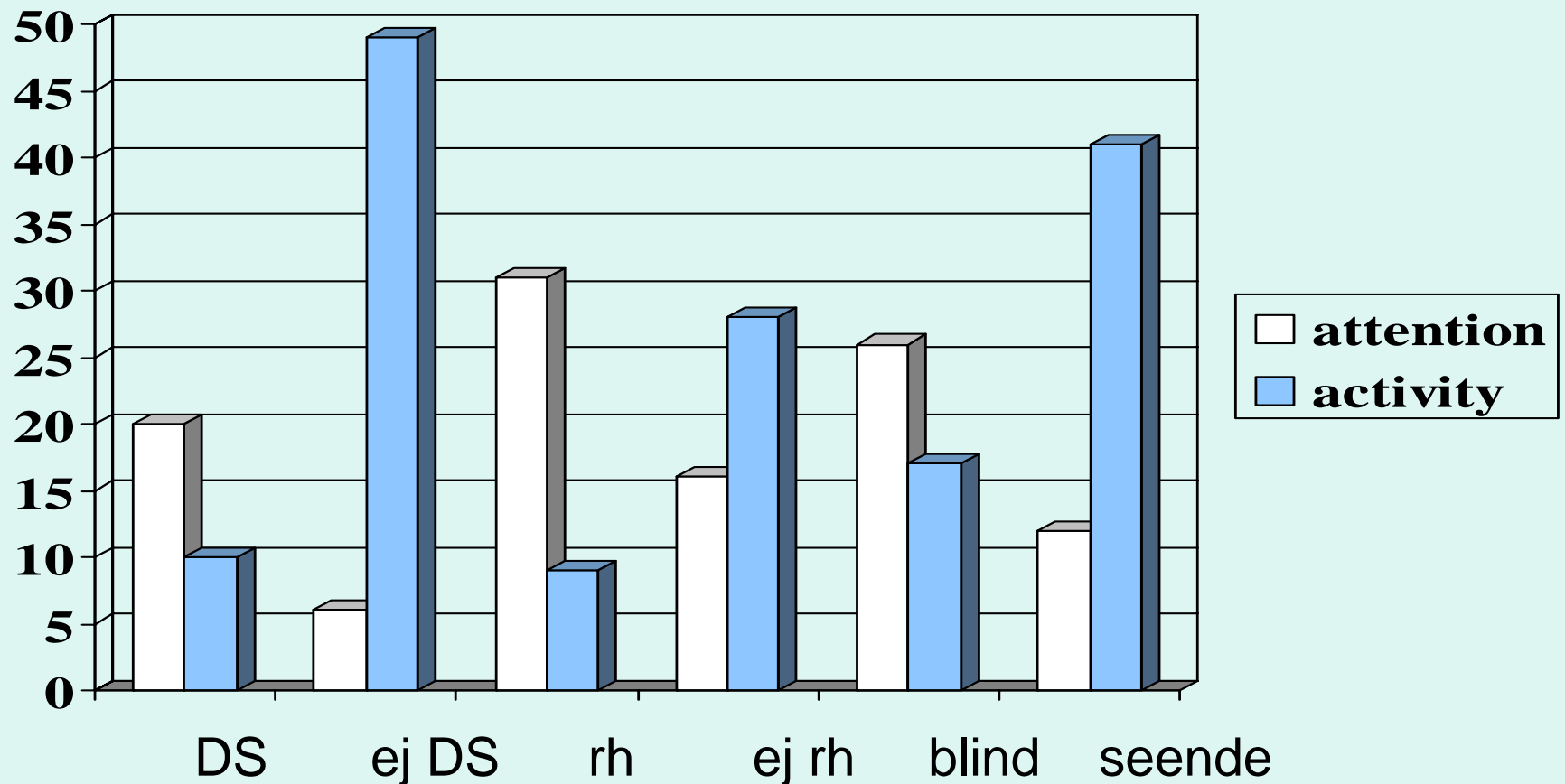
Bidra till aktivitet!

Gör inte detta

- begär inte information av gruppen
- tala inte om dig själv, dina känslor, vad du tycker man ska göra
- kritisera inte gruppens aktivitet

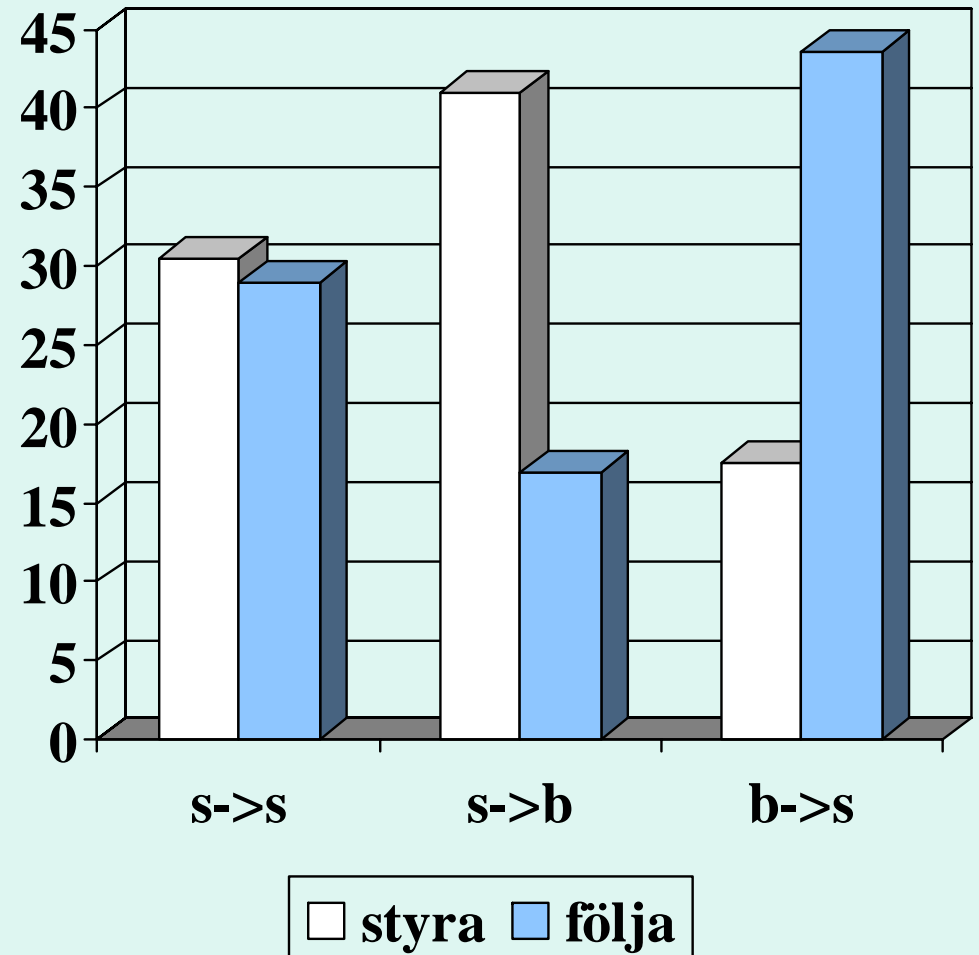
Kräv inte uppmärksamhet!

Skillnader i inträdesstrategi vid olika slag av funktionell olikhet

Seende och blinda barns samspel

- Seende (s->s) har ett symmetriskt samspel
- Seende och blinda har asymmetriskt samspel
- Seende styr blinda, ignorerar blindas initiativ
- Blindas position blir beroende och följsam

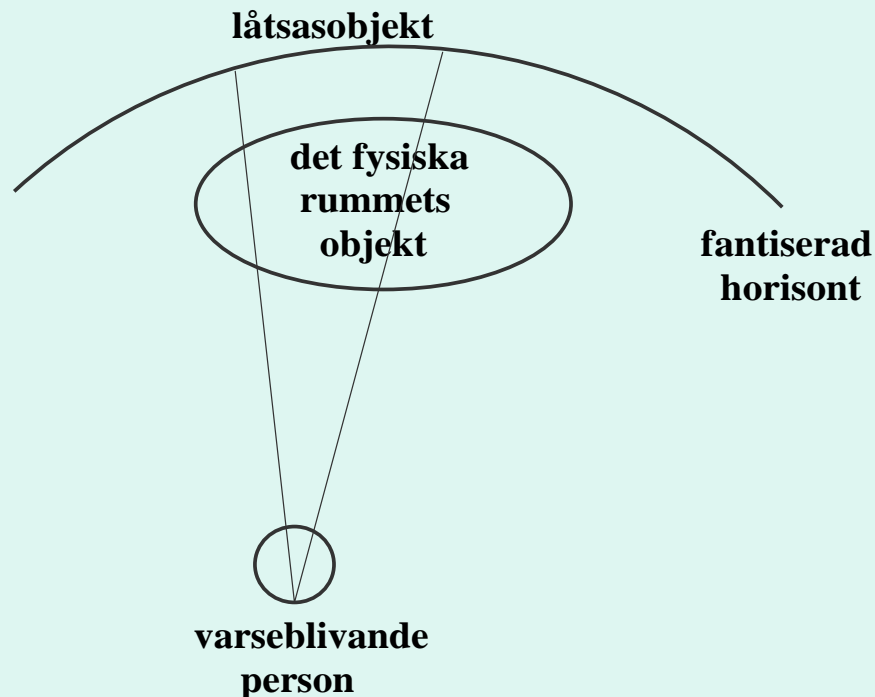

Arenans tillgänglighetsvillkor

- ***Fysiskt sammanhang***
 - objektiv rumslig situation
 - villkor: information, rörlighet
- ***Symboliskt sammanhang***
 - aktivitetens innebörd för aktörerna
 - vid lek låtsasantaganden, roller, manuskript
 - villkor: förstå latent mening, transformationer
- ***Socio-kommunikativt sammanhang***
 - kommunikationstekniker och samspelesnormer
 - villkor: behärska tekniken, acceptera reglerna

Symbolen

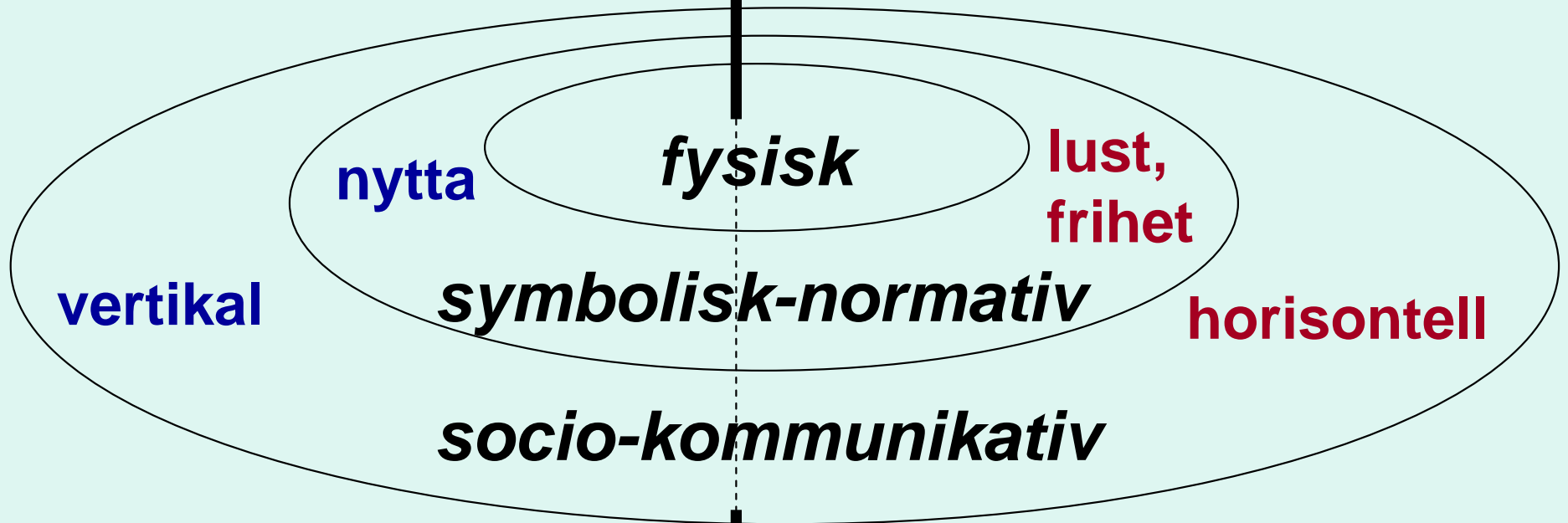
förknippar fysiskt rum med fantiserad horisont

- det fysiska rummet ses mot en fantiserad horisont
- rummets objekt blir symboliska representationer för låtsasvärlden
- symbolvalet sker oftast direkt, till synes spontant
- men bakom det spontana finns en upplevd likhet mellan realitet och fantasi som styr symbolvalet
- likhetsupplevelse grundas i erfarenhet, perception, kognitiva processer, kulturell konvention

***Vuxenstyrd lär-
och omsorgskultur***

***Barnstyrd
kamratkultur***

Skolgårdskontakter hos elever med synskador

- Kamratriktat socialt handlande 73 %
 - *ensidigt relaterande* 44 %
 - *ömsesidig delaktighet* 29 %
- Ensam 23 %
- Vuxenriktat socialt handlande 4 %
- Dvs mindre än 30 % av de synskadade elevernas sociala aktivitet har en ömsesidig karaktär

Kamratkultur - elever med fh

- Mycket klar över skillnaden mellan egen och icke-funktionshindrade kamraters situation
- Ofta preferens för kamrater med liknande funktionella villkor
- Erfarenhetsgemenskap
 - **del i strävan efter autonomi**
 - **delad insikt om barriärer**
- Den egna kamratkulturen måste försvaras åt två håll
 - **mot vuxenövervakning**
 - **mot icke-funktionshindrades kamratkultur**
- Likhetsideologin
 - **viktig som allmän värdegrund**
 - **tom retorik när det gäller faktisk social gemenskap**

En inkluderande skola

- Ger mångkulturellt utrymme
- Främjar mellankulturell respekt
- Skapar förutsättningar för inomkulturell erfarenhetsgemenskap